

DOPAD KORUPČNÍHO JEDNÁNÍ NA PODNIKOVOU SFÉRU

Kateřina Szalayová¹

¹ Slezská univerzita, Obchodně podnikatelská fakulta, Univerzitní nám. 1934/3, 73340 Karviná
Email: spacilova@post.cz

Abstract: The aim of this article is to reflect the current situation in combating corruption in the Czech Republic and evaluate the impact of corruption on the industry. First, they described the basic legislative instrument, then a comprehensive analysis of corruption in which it is claimed for a bribe, and where a bribe is offered. Following the statistics of detected and cleared of corruption cases in the Czech Republic from 2000 to 2011 and their evaluation. Conclusions statistics on the number of detected and solved cases of corruption are the results of measurements are compared with the development of the Corruption Perception Index CPI and the size of the shadow economy in the Czech Republic in the years 2003 - 2011. The results will be analyzed and generalized. They will also describe the consequences of corruption on the corporate sector. In conclusion, the article will be proposed preventive measures in the fight against corruption.

Keywords: corruption, corruption perception index, criminal code, shadow economy.

JEL classification: K40, L10

Doručeno redakci: 2.4.2012; Recenzováno: 18.12.2012; 1.2.2013; Schváleno k publikování: 13.3.2013

Úvod

Od devadesátých let minulého století se pojem korupce objevuje stále častěji v odborném i politickém diskurzu. Vyzdvihují se negativní dopady korupce na legitimitu politických režimů, národní hospodářství, fungování soukromých podnikatelských subjektů nebo dokonce životní prostředí, zkoumá se a měří její výskyt, vědci zabývající se společenskými vědami se na základě svých výzkumů snaží navrhnout taková opatření, která by její výskyt alespoň omezila. Současně s tím média v některých zemích přinášejí informace o případech, kde existuje podezření z korupce téměř každý týden. V jiných zemích sice média o korupci mlčí, ale není to proto, že by se tento jev nevyskytoval, buď zde neexistují média, která by byla dostatečně svobodná, nebo zde korupční skandály vyplouvají na povrch jen zřídka, o to však s větší intenzitou. Skutečnost, že se o korupci tak intenzivně mluví a píše, je poměrně nová. V období, které předcházelo devadesátým létům 20. století představovala korupce společenské tabu. Až teprve ve zmíněném období se dostává problém korupce na agendu národních vlád i mezinárodních organizací. Bylo to dáno zejména tím, že si vlády vyspělých začaly uvědomovat výši ekonomických ztrát, které má korupce na svědomí. Například rozvojová pomoc zemím třetího světa se stala téměř neúčinnou, a tak se v téže době v mezinárodním měřítku začaly prosazovat nevládní organizace, které měly boj proti tomuto fenoménu v popisu práce. Mezi tyto nevládní organizace také patří Mezinárodní organizace Transparency International, Štíčka (2008).

Korupce je Útvarem odhalování korupce a finanční kriminality charakterizována jako zneužití postavení, které je spojeno s porušením principu nestrannosti při rozhodování. Je motivováno snahou po materiálním zisku nebo získání jiných výhod. Je projevem chyby v rozhodovacím a řídicím procesu. Součástí korupčního vztahu je vždy ten, kdo rozhoduje. V jeho svěřené moci tkví možnost odchylovat se od stanovených pravidel. Výhodou za vychýlené rozhodnutí, nesprávnost, protiprávnost nebo amorálnost takového vztahu je osobní prospěch z výměny. V širším smyslu je účast v korupčním vztahu etickým a mravním selháním jednotlivců. Schopnost instituce korupci potlačovat a bránit se jí je indikátorem kvality vnitřní kultury celého institucionálního systému jako takového a z ní vyplývajících norem chování v

příslušných institucích. Výskyt korupce může ohrozit životaschopnost demokratických institucí a tržních ekonomik, a zároveň bezpečnost státu, a to jak z hlediska vnitřní, tak i vnější bezpečnosti.¹

Lord Acton kdysi pronesl slavný výrok, že "moc korumpuje" a dodal, že "absolutní moc korumpuje absolutně". Korupce je jev bez hranic, vyskytuje se ve všech typech režimů a ve všech historických obdobích. Mezinárodní organizace Transparency International definuje korupci jako zneužití pravomocí za účelem získání nezaslouženého osobního prospěchu. Definuje takové jednání představitelů veřejného sektoru, jímž se nedovoleně a nezákonně obohacují prostřednictvím zneužívání pravomocí, které jim byly svěřeny, Štíčka (2008).

Základním znakem korupce je ta skutečnost, že se osoba při plnění svěřených úkolů vyplývajících z jejího postavení zachová nepoctivě. Korupční chování proto lze také definovat jako odchylku od dodržování právních norem a standardního chování většinové společnosti. Korupce je zradou závazků vůči celku a jeho morálním zásadám, Frič (1999).

Dalším znakem korupce je, že je vedena zjištnými cíli, touhou po zisku či jiném osobním prospěchu. Neoprávněná výhoda, která se uplácené osobě dostává, však zdaleka nemusí mít pouze peněžní podobu. Úplatkem může být jakákoliv neoprávněná výhoda, z které může mít uplacená osoba prospěch. Může spočívat v jakékoliv jiné výhodě spočívající v přímém majetkovém obohacení, věcný dar nebo v jiném prospěchu nemajetkové povahy určitá protislužba. Korupční vztahy se dále nemusí objevovat pouze ve vztahu soukromá osoba – veřejný činitel, nýbrž k nim může docházet i v případě dvou soukromých osob, typicky v obchodním styku. Jedna ze stran tohoto vztahu má obvykle zájem na získání zakázky nebo jiné výhody od strany je v takové pozici, že o přidělení zakázky či udělení jiné výhody může rozhodovat. Veřejný zájem zde sice dotčen zpravidla není, ve vztahu nevystupuje veřejný subjekt, na druhou stranu i tento druh korupce přináší významné škody. V tomto případě zakázku nezíská subjekt, který by ji dokázal provést nejlépe, ale spřátelený podnikatelský subjekt toho, kdo zakázku přiděluje. V extrémních případech, které jsou obecně známé, pak může docházet i ke krachům podnikatelských subjektů, Štíčka (2008).

V korupčním vztahu nejsou jen dvě strany, ale vždy tři, přičemž ta třetí, pasivní a více či méně konkretizovatelná, je vždy stranou poškozenou. Může jí být daňový poplatník nebo například konkrétní soused, vedle jehož domu vyrostl naddimenzovaný objekt na základě „upláceného“ stavebního povolení. Důsledkem korupce dochází k narušení výkonu základních funkcí státu. Jeho rozhodování se přestává řídit obecně závaznými pravidly a namísto toho začíná poskytovat výhody na základě kupní síly jejich jednotlivých klientů, Štíčka (2008).

Korupce je nepochybně závažným negativním společenským jevem, který v případě neúčinného boje proti němu způsobí nepochybně nejenom významné ekonomické ztráty společnosti, ale i negativně působí na podnikovou sféru a na celkovou situaci ve společnosti. O tom svědčí i současný politický vývoj v České republice, kdy korupce a neúčinnost boje proti ní je pro společnost významným argumentem pro rozhodování o dalším vývoji společnosti. Projevem tohoto vnitropolitického sporu o účinnost či neúčinnost boje s korupcí je aktuální politický boj v České republice, probíhající mezi vládnoucí koalicí a opozicí. Významné je to, že jedna z politických stran vládnoucí koalice se prosadila do svého nynějšího postavení člena vládnoucí koalice volebním programem, jehož hlavním článkem byl avizovaný program frontálního boje proti korupci. Nízká efektivnost, respektive

¹ Policejní prezidium České republiky, *Útvar odhalování korupce a finanční kriminality*

neefektivita tohoto programu je nepochybně hlavní příčinou reálného ohrožení postavení této strany a vůbec celé vládní koalice v postavení vedoucí síly ve společnosti. Mám za to, že korupční jednání je protispolečenské jednání, proti kterému je třeba aktivně působit vytvořením takových podmínek, že bude obecně akceptováno jako negativní a škodlivé, prostě dehonestující pro případné pachatele.

1 Legislativní opatření boje proti korupci

Členské státy Rady Evropy a ostatní signatářské státy dne 4. května 1998 založili "Skupinu států proti korupci - GRECO", která má za cíl zlepšit aktivity svých členů v boji proti korupci při důsledném plnění všech jejích závazků. Hlavními důvody je skutečnost, že korupce ohrožuje zákonnost, demokracii a lidská práva, podřívá dobrý způsob vlády, zásady solidnosti a sociální spravedlnosti, zkrsluje konkurenceschopnost, brzdi ekonomický rozvoj a ohrožuje stabilitu demokratických institucí a morální základy společnosti. Skupina GRECO si uvědomila, že účinný boj proti korupci vyžaduje intenzivní, rychlou a dobře fungující mezinárodní spolupráci v trestních věcech.²

Jedním ze základních legislativních nástrojů pro boj proti korupci je Mezinárodní smlouva o trestněprávní úmluvě o korupci, ze dne 27.1.1999 (dále jen Úmluva), která byla přijata dne 15. října 1999 ve Štrasburku. S Úmluvou vyslovil souhlas tehdejší Parlament České republiky a prezident republiky Úmluvu ratifikoval. V platnost pro Českou republiku vstoupila dne 1. července 2002 a byla vyhlášena pod č. 70/2002 Sb. m.s. a doplněna pod č. 43/2009 Sb. m.s. Na základě této Úmluvy je Česká republika vázána přijmout takové legislativní opatření, které vytvoří specializované instituce pro boj s korupcí. Aby jejich činnost byla účinná, tyto instituce budou nezávislé, a také na tyto instituce nebude vyvíjen nátlak.³

Dne 1.1.2010 nabyl účinnosti Zákon č.40/2009, Sb., Trestní zákoník, podle pozdějších předpisů. Touto novelizací trestního zákona byla přijata legislativní opatření a byla ze strany České republiky splněna Mezinárodní smlouva o trestněprávní úmluvě o korupci. Trestní zákoník korupci a korupční jednání rozděluje do různých forem dílčích projevů. Tento negativní společenský jev je postihovaný v trestním zákoníku na základě skutkových podstat trestných činů uvedených především v části druhé hlavy X. trestního zákoníku, nazvané "Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných". Zejména podle dílu 3 "Úplatkářství". Jedná se o tyto trestné činy:

- § 332 Podplácení - (1) - kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, ...

Trestné činy přijetí úplatku podplácení jsou upraveny a upřesněny tak, aby pokrývaly jak přímé přijetí úplatku a podplácení, tak i nepřímé úplatkářství prostřednictvím jiné osoby. Trestní odpovědnost případného prostředníka bude posuzována podle formy a míry jeho účasti. Jednání prostředníka lze hodnotit jako spolupachatelství nebo účastenství.

- § 333 Nepřímé úplatkářství - (1) - kdo žádá nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem nebo prostřednictvím jiného působit na výkon pravomoci úřední osoby, ... (2) - kdo důvodu uvedeného v odstavci 1 jinému poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, ...⁴

Toto ustanovení působí výlučně na výkon pravomoci úřední osoby.

Díl 3 trestního zákoníku chrání před různými formami korupce především čistotu veřejného života a nestranné a objektivní obstarávání věcí obecného zájmu osobami, které věci obecného zájmu obstarávají. Skutková podstata trestného činu nepřímé úplatkářství je

² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 70/2002 Sb. m.s.

³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 43/2009 Sb. m.s.

⁴ Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník

založena na přijetí úplatku za to, že bude osoba přijímající úplatek nejen sama osobně, ale i prostřednictvím jiného působit na úřední osobu.

Kromě úplatkářství je v právním řádu zakotveno několik dalších skutkových podstat trestných činů, které definují korupční chování. Protože rozhodující prostor a hlavní nebezpečí korupce leží v oblasti veřejné správy, včetně moci zákonodárné a moci soudní, jde především o vybrané činy úředních osob podle části druhé hlavy X. dílu 2 trestního zákoníku "Trestné činy úředních osob:

- § 329 Zneužití pravomoci úřední osoby - úřední osoba, která v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou závažnou újmu anebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch, ...
- § 330 Maření úkolů úřední osoby z nedbalosti - úřední osoba, která při výkonu své pravomoci z nedbalosti zmaří nebo podstatně ztíží splnění důležitého úkolu, ...

K trestným činům, které mají znaky korupčního chování, lze řadit také trestné činy:

- § 180 Neoprávněné nakládání s osobními údaji - kdo, byť i z nedbalosti, neoprávněně zveřejní, sdělí, zpřístupní, jinak zpracovává nebo si присvojí osobní údaje, které byly o jiném shromážděny v souvislosti s výkonem veřejné moci, a způsobí tím vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jež se osobní údaje týkají, ...
- § 255 Zneužití informace a postavení v obchodním styku - kdo v úmyslu opatřit sobě nebo jinému výhodu nebo prospěch neoprávněně užije informace dosud nikoli veřejně přístupné, kterou získal při výkonu svého zaměstnání, povolání, postavení nebo své funkce a jejíž zveřejnění podstatně ovlivňuje rozhodování v obchodním styku, a uskuteční nebo dá podnět k uskutečnění smlouvy nebo operace na regulovaném trhu s investičními nástroji nebo na organizovaném trhu se zbožím, ...
- § 256 Sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě - kdo v souvislosti se zadáním veřejné zakázky, s veřejnou soutěží nebo veřejnou dražbou v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch sjedná některému dodavateli, soutěžiteli nebo účastníkovi dražby přednost nebo výhodnější podmínky na úkor jiných dodavatelů nebo soutěžitelů, ...
- § 257 Pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži - kdo se dopustí pletich v souvislosti se zadáváním veřejné zakázky nebo s veřejnou soutěží tím, že ...
- § 258 Pletichy proti veřejné dražbě - kdo se dopustí pletich při veřejné dražbě věcí tím, že ...⁵ případně, některé další skutkové podstaty obsažené zejména v hlavě VI. a X. zvláštní části trestního zákoníku.

2 Na základě jakého jednání se osoba dopustí trestného činu přijetí úplatku

Trestného činu přijetí úplatku se podle ustanovení § 331 odst. 1 trestního zákoníku dopustí ten, kdo v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu přijme nebo si "dá slíbit úplatek". Z tohoto vyplývá, že dojde-li k situaci, ke stavu věci, kdy si osoba "dá slíbit úplatek" je naplněna skutková podstata trestného činu přijetí úplatku. Tento znak "dá slíbit úplatek" je forma přípravy, která je povýšena na dokonatý trestný čin. Dokonaný trestný čin je naplněn v případě, jestliže pachatel nabídku neodmítne a výslovně nebo konkludentně s ní souhlasí. Zda dojde ke splnění slibu, není rozhodné. Z tohoto je zřejmé, že pro naplnění skutkové podstaty trestného činu přijetí úplatku postačuje, že je osobě úplatek nabídnut v souvislosti s obstaráním věci obecného zájmu či je mu úplatek slíben, a osoba nabídku úplatku akceptuje. Postačí, když projeví nabízející osobě s nabídkou svůj souhlasný postoj. Pro to, aby se osoba, které je úplatek nabízen, dopustila trestného jednání, není vyžadováno aktivní jednání, které by bylo impulsem vůči osobě nabízející úplatek. Trestnost jeho jednání je dána pouze tím, že akceptuje nabídku v souvislosti s obstaráním věci obecného zájmu.⁶

⁵ Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník

⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9.8.2006, sp. zn. Č.j.: 8 Tdo 864/2006

V této souvislosti je nutné se taktéž pozastavit nad ustanovením § 331 odst. 2 trestního zákoníku. Toto ustanovení tvoří samostatnou skutkovou podstatu trestného činu. Stanoví, že se trestného činu přijetí úplatku dopustí ten, kdo za okolností uvedených v odstavci 1 "úplatek žádá". V případě této skutkové podstaty je samostatně vyjádřen znak "úplatek žádá". Tento znak je naplněn tehdy, jestliže pachatel dal sám podnět k poskytnutí úplatku nebo ke slibu úplatku. U tohoto znaku nemusí jít o výslovnou žádost o úplatek a postačuje projev, z něhož je nepochybné, že pachatel navozuje situaci, aby mu byl úplatek nabídnut. V případě, když mu je taková nabídka učiněna, úplatek neodmítne a výslovně nebo alespoň konkludentně s nabídkou souhlasí.⁷

Díl 3 trestního zákoníku chrání před různými formami korupce především čistotu veřejného života a nestranné a objektivní obstarávání věcí obecného zájmu osobami, které věci obecného zájmu obstarávají. Skutková podstata trestného činu nepřímé úplatkářství je založena na přijetí úplatku za to, že bude osoba přijímající úplatek nejen sama osobně, ale i prostřednictvím jiného působit na úřední osobu. Podle ustanovení § 114 trestního zákona je úřední osoba konkrétní a speciální subjekt. Jestliže k spáchání trestného činu trestní zákon vyžaduje zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení pachatele, může být pachatelem nebo spolupachatelem trestného činu pouze osoba, která má požadovanou vlastnost, způsobilost nebo postavení.

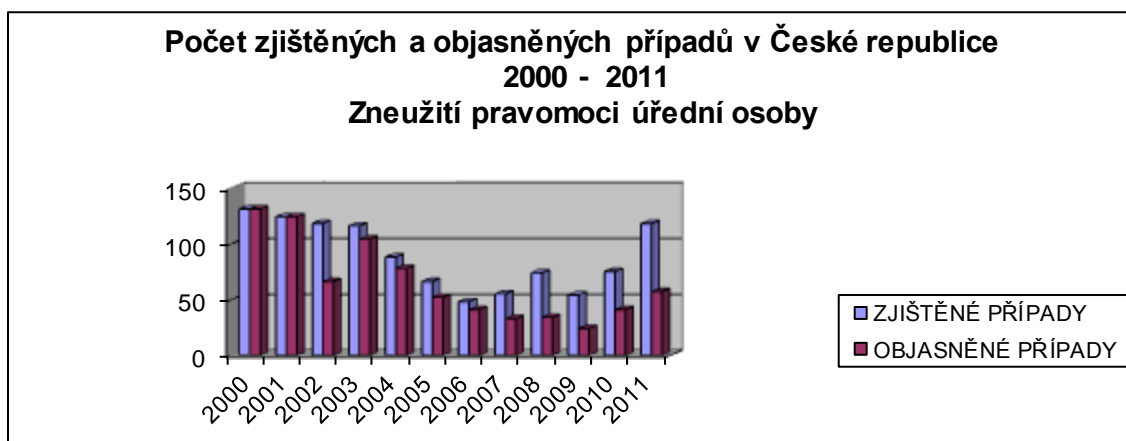
3 Statistika vývoje odhalování korupčního jednání v ČR od roku 2000 do roku 2011

V této kapitole budou zpracovány relevantní statistická data Policie České republiky.

Zjištěné případy jsou ty, které byly zjištěny operativní činností policie České republiky nebo k nim dali podnět občané. Dále pak byly předmětem trestního řízení orgánů činných v trestním řízení.

Objasněné případy jsou ty, ve kterých orgány Policie České republiky zahájily trestní stíhání, a dále byl dán dozorujícímu státnímu zástupci návrh na podání obžaloby.

Obrázek 1: Počet zjištěných a objasněných případů Zneužití pravomoci úřední osoby v České republice 2000 - 2011

Zdroj: Vlastní zpracování, údaje čerpané ze stránek Policejního prezidia České republiky

⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9.8.2006, sp. zn. Č.j.: 8 Tdo 864/2006

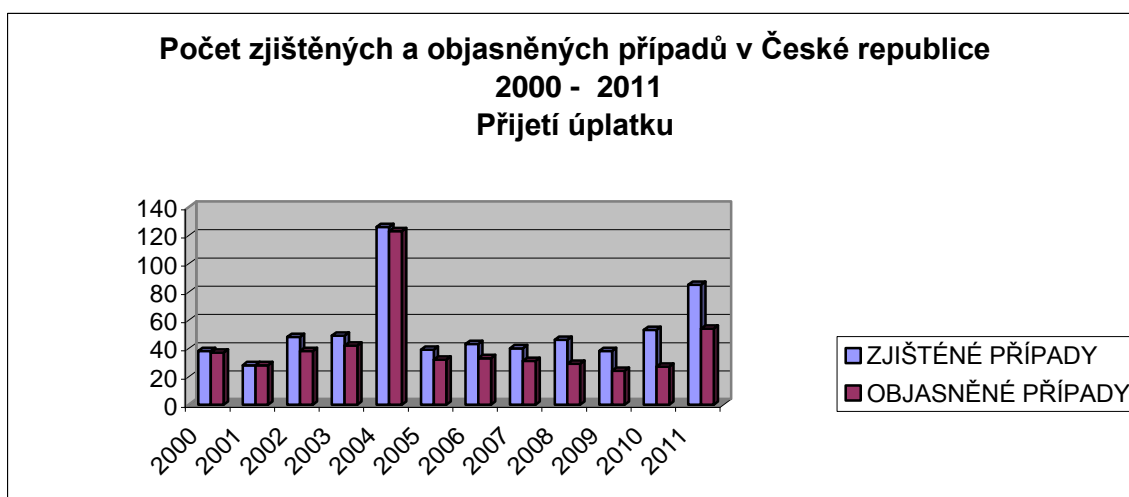
Tabulka 1: Počet zjištěných a objasněných případů Zneužití pravomoci úřední osoby v České republice 2000 - 2011

ROK	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zjištěné	131	124	118	116	88	66	48	55	74	54	75	118
Objasněné	131	124	66	104	78	52	41	33	34	24	41	57

Zdroj: Vlastní zpracování, údaje čerpané ze stránek Policejního prezidia České republiky

Ze skutečností z výše zobrazeného obrázku 1 a tabulky 1 po mém soudu vyplývá, že od roku 2000, kdy se rovnal počet zjištěných i objasněných případů Zneužití pravomoci veřejného činitele, počet zjištěných i odhalených případů do roku 2004 mírně, do roku 2007 dramaticky klesal. Od roku 2008 je zaznamenán trend opačný, došlo k nárůstu zjištěných i objasněných případů Zneužití pravomoci veřejného činitele.

Obrázek 2: Počet zjištěných a objasněných případů Přijetí úplatku v České republice 2000 - 2011

Zdroj: Vlastní zpracování, údaje čerpané ze stránek Policejního prezidia České republiky

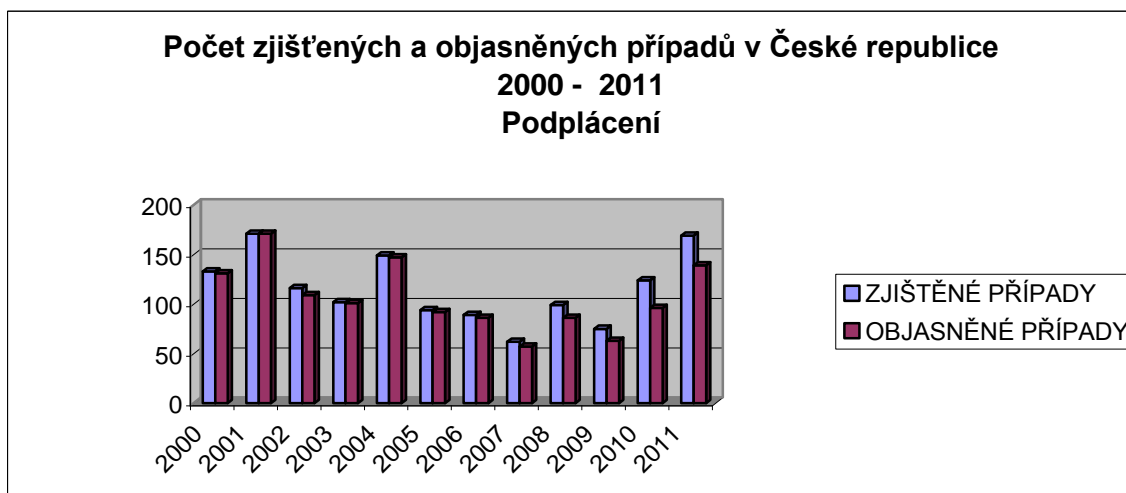
Tabulka 2: Počet zjištěných a objasněných případů Přijetí úplatku v České republice 2000 - 2011

ROK	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zjištěné	38	28	48	49	126	39	43	40	46	38	53	85
Objasněné	37	28	38	42	123	32	33	31	29	24	27	54

Zdroj: Vlastní zpracování, údaje čerpané ze stránek Policejního prezidia České republiky

Ze skutečností z výše zobrazeného obrázku 2 a tabulky 2 po mém soudu vyplývá, že je v roce 2004 skokově evidován vysoký nárůst zjištěných i objasněných případů přijetí úplatku. V období od roku 2000 do 2011 má množství zjištěných a objasněných případů mírně stoupavou tendenci.

Obrázek 3: Počet zjištěných a objasněných případů Podplácení v České republice 2000 - 2011

Zdroj: Vlastní zpracování, údaje čerpané ze stránek Policejního prezidia České republiky

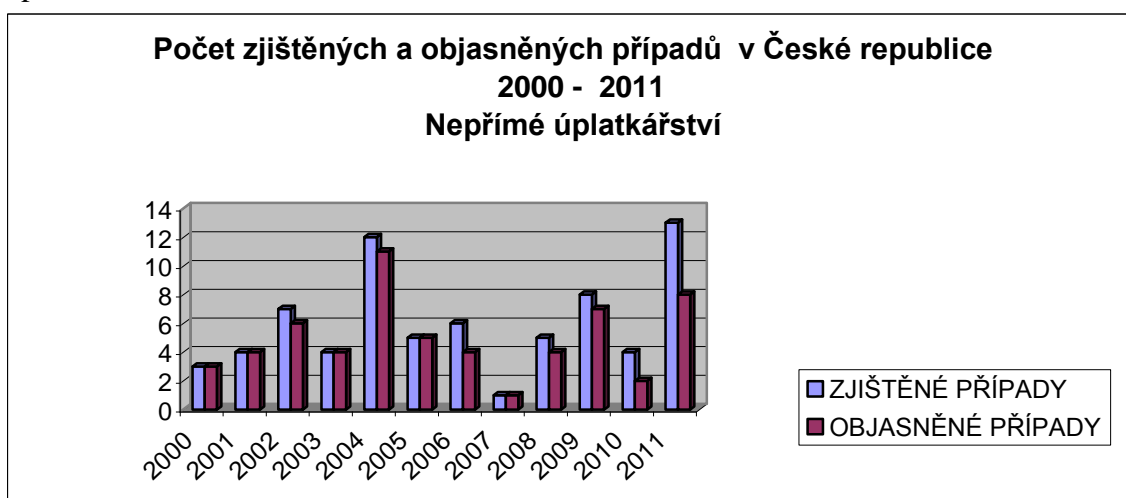
Tabulka 3: Počet zjištěných a objasněných případů Podplácení v České republice 2000 – 2011

ROK	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zjištěné	133	171	116	102	149	94	89	62	99	75	124	169
Objasněné	131	171	109	101	147	92	86	57	86	63	96	139

Zdroj: Vlastní zpracování, údaje čerpané ze stránek Policejního prezidia České republiky

Ze skutečností z výše zobrazeného obrázku 3 a tabulky 3 po mém soudu vyplývá, že vývoj počtu zjištěných a objasněných případů Podplácení je obdobný jako u grafu 1 a tabulky 1 znázorňující případy Zneužití pravomocí veřejného činitele. Do roku 2008 docházelo ke snižování počtu zjištěných a objasněných případů. Od roku 2008 je evidován trend opačný, došlo k nárůstu zjištěných a objasněných případů.

Obrázek 4: Počet zjištěných a objasněných případů Nepřímého úplatkářství v České republice 2000 - 2011

Zdroj: Vlastní zpracování, údaje čerpané ze stránek Policejního prezidia České republiky

Tabulka 4: Počet zjištěných a objasněných případů Nepřímého úplatkářství v České republice 2000 - 2011

ROK	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zjištěné	3	4	7	4	12	5	6	1	5	8	4	13
Objasněné	3	4	6	4	11	5	4	1	4	7	2	8

Zdroj: Vlastní zpracování, údaje čerpané ze stránek Policejního prezidia České republiky

Ze skutečností z výše zobrazeného obrázku 4 a tabulky 4 po mém soudu vyplývá, že jsou evidovány výkyvy zjištěných a objasněných případů Nepřímého úplatkářství. V roce 2004 a 2011 byl zaznamenán nárůst případů. Oproti tomu v roce 2007 a 2011 nastal propad zjištěných a objasněných případů. U Nepřímého úplatkářství ve sledovaném období zjištěné a objasněné případy v daném časovém období kolísají.

4 Dopad korupčního jednání na podnikovou sféru

V této kapitole vyhodnotím objasňenost jednotlivých skutkových podstat trestných činů v České republice od roku 2000 do roku 2011 a objasňenost vyjádřím procentuálně. Průměrná úspěšnost objasňování korupční trestné činnosti jednotlivých skutkových podstat trestných činů v České republice za období od roku 2000 do roku 2011 je následující:

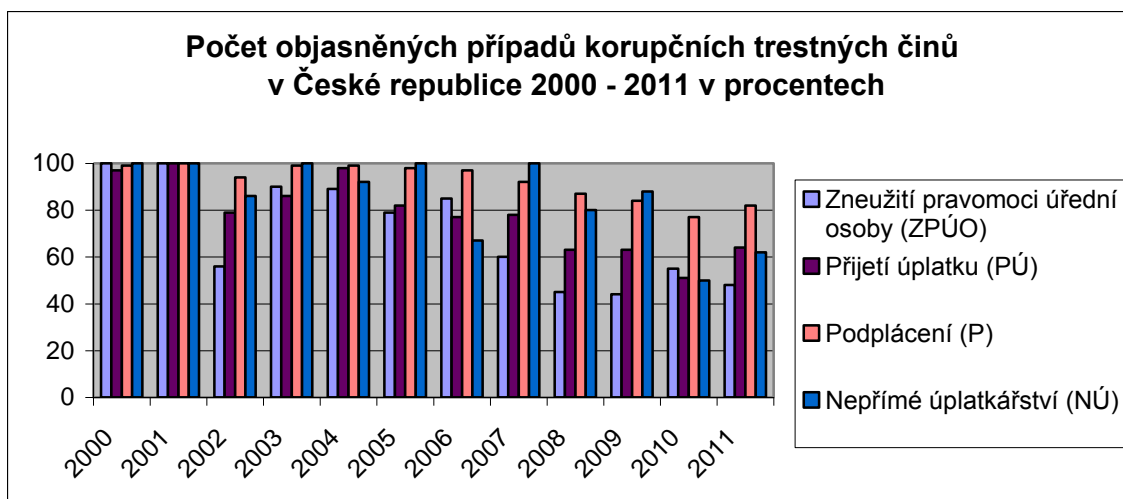
- Zneužití pravomoci úřední osoby 71% objasněných případů / od 2000 do 2011
- Přijetí úplatku 78% objasněných případů / od 2000 do 2011
- Podplácení 92% objasněných případů / od 2000 do 2011
- Nepřímé úplatkářství 85% objasněných případů / od 2000 do 2011

Nejlépe se daří objasňovat:

1. Podplácení
2. Nepřímé úplatkářství
3. Přijetí úplatku
4. Zneužití pravomoci veřejného činitele

Z následujícího grafu vyplývá, že se s časem počet objasněných případů snižuje.

Obrázek 5: Počet objasněných případů korupčních trestných činů v České republice 2000 – 2011 v procentech

Zdroj: Vlastní zpracování, údaje čerpané ze stránek Policejního prezidia České republiky

Tabulka 5: Počet objasněných případů korupčních trestných činů v České republice 2000 – 2011 v procentech

SPTČ/R	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ZPŮO	100	100	56	90	89	79	85	60	45	44	55	48
PŮ	97	100	79	86	98	82	77	78	63	63	51	64
P	99	100	94	99	99	98	97	92	87	84	77	82
NŮ	100	100	86	100	92	100	67	100	80	88	50	62

Zdroj: Vlastní zpracování, údaje čerpané ze stránek Policejního prezidia České republiky

Ze skutečností, které vyplývají z výše zobrazených obrázků a tabulek, a také obrázku 5 a tabulky 5 po mém soudu vyplývá, že je evidován růst rozdílu mezi počtem zjištěných případů proti objasněným případům této trestné činnosti, což je okolnost, která může naznačovat snižující se účinnost v činnosti orgánů činných v trestním řízení na tomto úseku, a taky možné nízké účinnosti právních nástrojů boje proti této trestné činnosti, například co se týče právní úpravy příslušných skutkových podstat těchto trestných činů. Společenský dopad této trestné činnosti s sebou přináší i aktivitu různých nátlakových skupin, které se snaží docílit omezení účinnosti boje proti této trestné činnosti. Mám na mysli zejména takové nátlaky skupin, které se snaží prosazovat omezování používání účinných prostředků boje proti této trestné činnosti, jako jsou "Odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu". Po mém soudu jde o případ záměrného snižování účinnosti v používání účinných nástrojů boje proti této společensky nebezpečné trestné činnosti.

V praxi se také můžeme setkat s pojmem odhalené případy. Tento pojem definujeme jako **Odhalené případy**, jedná se o případy, které byly zjištěny z celkového množství případů korupčního jednání ve společnosti. Odhaduje se, že v České republice je odhalen pouze zlomek korupční trestné činnosti z celkového počtu. Z této skutečnosti, po mém soudu vyplývá, že je v podnikatelské sféře korupční jednání časté. Z tohoto stavu usuzuji, že podnikatelský subjekt je nucen při zajišťování budoucí činnosti přistoupit na nastavená "pravidla". Po mém soudu má na podnikovou sféru nejškodlivější vliv takové jednání, které naplňuje znaky trestného činu Žádosti o úplatek. Aby podnikatelský subjekt konkrétní zakázku získal, je nucen úplatek zaplatit. O této skutečnosti však ve svém zájmu mlčí, a to z důvodu zachování činnosti podnikatelského subjektu a své existence. V případě, že tak neučiní, zakázku nedostane. Jedná se o latentní, nebo-li skryté jednání, které se velice těžko dokazuje. V případě, když celou záležitost oznámí Policii České republiky, vystavuje se riziku, že z dané podnikatelské sféry bude "vyhoštěna", tedy se z podnikatelského subjektu stane "udavač", se kterým nikdo z ostatních podnikatelských subjektů nebude chtít uzavírat další obchodní vztahy a podnikatelský subjekt bude nucen svojí činnost ukončit.

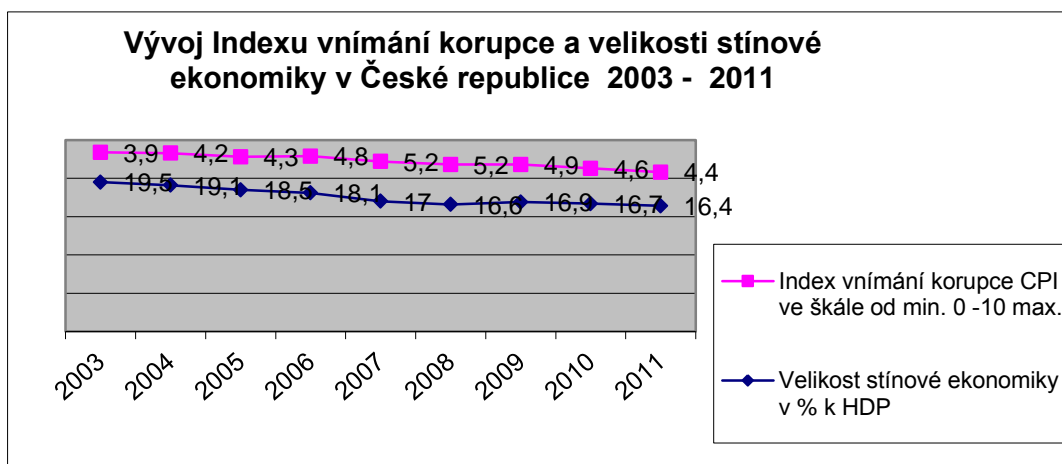
Korupce je jedna z několika forem hospodářské trestné činnosti. Hospodářskou trestnou činností v rámci ekonomických procesů řadíme do černé ekonomiky. Protiprávní ekonomické vztahy definujeme jako souhrn ekonomických vztahů, které porušují zákony nejen vnitrostátní, ale mohou také porušovat zákony mezinárodní a jsou trestně postižitelné. Šedá ekonomika je výraz pro souhrn ekonomických vztahů, které porušují nastavené morální a etické normy společnosti a nejsou trestně právní. Jedná se o různé formy korupčního jednání, které nejsou taxativně uvedeny v Zákoně č.40/2009, Sb., Trestní zákoník, podle pozdějších předpisů, ale také snižování daňového základu, či neodvádění daní z příjmů. Sjednocením černé a šedé ekonomiky vznikne stínová ekonomika. Existuje mnoho studií a snah stínovou ekonomiku změřit.

Amyo Brunetti, Gregory Kisunko a Beatrice Weder uskutečnili výzkum soukromého sektoru formou dotazníku a napsali studii s názvem *Credibility of Rules and Economic Growth* –

Evidence from a World Wide Private Sector Survey. Brunetti (1997). Průzkumem soukromého sektoru zajistili data od více než 3600 respondentů, podnikatelů v 69 zemích. Hlavním cílem průzkumu bylo pojmenovat problémy investorů a vyhodnotit právní nejistotu v jednotlivých státech. Respondenti odpovídali na otázky vymahatelnosti práva, korupce ve státní správě nebo bezpečnost vlastnických práv. Zjišťoval další obecné překážky v podnikání a kvality poskytovaných služeb. Výsledky studie vedou k závěru, že zvýšení Indexu vnímání korupce (dále jen index CPI) o jeden bod na škále 0-10 povede k poklesu investic přibližně o 1-2,8% hrubého domácího produktu (dále jen HDP). Index CPI vyjádřený ve škále od 0 do 10. Čím je nižší naměřená hodnota, tím méně se v daném státu korupce vyskytuje. Tento výzkum prokázal, že korupční jednání má vliv na pokles HDP. Při poklesu HDP dochází ke snížení investic, což má dopad na podnikovou sféru snížení celkového objemu ekonomické činnosti.

Pomocí komparace vývoje indexu CPI a velikosti stínové ekonomiky v České republice od roku 2003 do roku 2011 byl v následující tabulce vyhodnocen průběh vývoje. Velikost stínové ekonomiky je vyjádřena ve škále 0–100 k výši HDP vyjádřeného v procentech. Čím je nižší naměřená hodnota, tím je v daném státu menší velikost stínové ekonomiky.

Obrázek 6: Vývoj Indexu vnímání korupce CPI a velikosti stínové ekonomiky v České republice 2003 - 2011

Zdroj: Vývoj indexu CPI podle Mezinárodní organizace Transparency International a Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OCDC Countries from 2003-2011

Tabulka 6: Velikost stínové ekonomiky vyjádřené Friedrichem Schneiderem ve studii Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and other OECD Countries from 2003 do 2011 a Index vnímání korupce CPI podle měření Mezinárodní organizace Transparency International

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Velikost stínové ekonomiky	19,5	19,1	18,5	18,1	17	16,6	16,9	16,7	16,4
Index vnímání korupce	3,9	4,2	4,3	4,8	5,2	5,2	4,9	4,6	4,4

Zdroj: Vývoj indexu CPI podle Mezinárodní organizace Transparency International a Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OCDC Countries from 2003-2011

Ze skutečností z výše vyobrazeného obrázku 6 a tabulky 6 po mém soudu vyplývá, že křivka indexu CPI kopíruje křivku velikosti stínové ekonomiky, a lze dovodit závěr, že existuje přímá úměra mezi mírou vnímání korupce a velikostí stínové ekonomiky. Čím je index CPI větší, tím je větší velikost stínové ekonomiky.

Porovnáme-li vývoj počtu zjištěných a objasněných případů Zneužití pravomoci veřejného činitele obrázek 1, Přijetí úplatku obrázek 2, Podplácení obrázek 3, Nepřímého úplatkářství obrázek 4 s indexem CPI a velikostí stínové ekonomiky v České republice za období 2003 – 2011 obrázek 6, můžeme konstatovat ceteris paribus: snižuje-li se počet zjištěných a objasněných případů korupční trestné činnosti, viz. rok 2007 a 2008, zvyšuje se index CPI. Ceteris paribus: zvyšuje-li se počet zjištěných a objasněných případů korupční trestné činnosti, viz. rok 2009 a následující, snižuje se index CPI a zmenšuje se velikost stínové ekonomiky.

Jaké negativní dopady má zvyšování indexu CPI na podnikovou sféru? Dopady na podnikovou sféru můžeme rozdělit na přímé a nepřímé. Přímý dopad se projeví nutností generovat finanční prostředky na úplatky v prostředí stínové ekonomiky a zvýšením nákladů na investice, které by mohly být vynaloženy efektivně. Se zvýšením nákladů souvisí také obrovské riziko nejistoty nedodržení úmluvy a nulová vymahatelnost této „investice“. Obecně bychom mohli úplatek nazvat „byrokratickou daní“ za poskytnutí služby či výpomoc. Aby se podnikatelskému subjektu vrátila „investice“ nebo-li „byrokratický úplatek“ zpět, buď sníží kvalitu činnosti o výši „byrokratického úplatku“, nebo dojde ke snížení podnikatelských prostředků na budoucí investice, nebo dokonce neuhradí závazky svým subdodavatelům. Nepřímý dopad korupčního jednání pak dopadá na celou podnikovou sféru s projevy nejistoty, zvýšení nákladů, snížení kvality, likvidace podnikatelských subjektů a vytěsňování rovné konkurence. V konečném důsledku na trhu zůstanou pouze silné podnikatelské subjekty, které spolu vytvoří skryté kartely. Tyto kartely vytvoří ve veřejném podnikatelském prostředí vlastní systém s vlastními pravidly. Ačkoli Úřad pro ochranu hospodářské soutěže sice vykonává svoji činnost s maximálním nasazením, aby chránil hospodářskou soutěž podnikatelských subjektů, na trhu se objevuje stále více nekalých praktik, které jsou jen v malé míře odhaleny a potrestány. Neodhalenými latentními korupčními praktikami vzniká systém korupčního podnikatelského prostředí. Státem produkované a poskytované obecné zdroje se pomocí korupce prostřednictvím tohoto systému budou stále intenzivněji soustřeďovat do rukou několika velkých podnikatelských subjektů. Závěrem je možné dedukovat, že korupční jednání vede k rozdělení jednotlivých odvětví na sektory ovládané mocenskými strukturami a selhání konkurenčního prostředí podnikatelské sféry s fatálními důsledky.

Závěr

Řádné fungování státu, hospodaření se státním rozpočtem a zdravé ovzduší panující ve společnosti je jedním z důležitých prostředků boje proti korupčnímu jednání v oblasti veřejné správy. Jedná o výběrová řízení týkající se státních zakázek a efektivní alokaci vládních výdajů formou veřejných zakázek financovaných ze státního rozpočtu. Zejména se jedná o uzavírání smluv s dodavatelskými subjekty, vyhlášení podmínek a priorit při výběrových řízeních a vyhodnocování výběrových řízení, dále se jedná o poptávání dodavatelů pro státní zakázky. Kritérium dobré činnosti a rozhodování ve státních službách je takové, aby státní úředníci jednali tak, jako by rozhodovali za vlastní podnikatelský subjekt. Dále je nutné nastavit podmínky pro službu ve veřejném sektoru tak, aby se korupční jednání nevyplácelo, tedy aby represivní následek byl větší než obohacení se, které tato osoba korupčním jednáním může získat. Korupční jednání představitelů státní moci obcí, měst, krajů, parlamentu, senátu, vlády, tedy všech úředních osob, je nutno kvalifikovat jako jednání, které ohrožuje základy republiky, neboť odčerpáváním vybraných daní zaplacených daňovými poplatníky, tedy občany, je oslabována ekonomická situace státu, a tudíž je snižován objem alokovaných finančních prostředků pro financování školství, zdravotnictví, sociální péči aj. Česká republika se tak stává ekonomicky oslabenou, a tudíž i její obranyschopnost je do jisté míry

omezena. V rámci použití prostředků trestné represe proti pachatelům korupčního jednání navrhuji zpřísnit tresty pro úřední osoby, zejména vysoké úřední osoby, které se dopustí korupčního jednání v souvislosti s výkonem svěřené státní moci. Bylo by vhodné zvážit případnou trestně právní zodpovědnost za jednání pachatele, kterého se dopustí při výkonu svěřené státní pravomoci ve formě uzavření nevýhodné smlouvy, jejímž obsahem bude nákup předraženého zboží a služeb za státní prostředky. Součástí trestně právních opatření uložených pachatelům tohoto protiprávního jednání bude nepochybně i obligatorní uložení vedlejšího trestu zákazu činnosti – výkonu služby státního úředníka. Jde o to, aby osoba, která se dopustila této závažné trestné činnosti, nemohla působit ve výkonu státní správy do budoucna. Pro účinnost boje proti závažnému a škodlivému negativnímu jevu jako je korupce, je nutno rozvinout a využívat i preventivních prostředků včetně výchovného působení.

Literatura

- [1] FRIČ, P. a kol., 1999. *Korupce na český způsob*. 1. vyd. Praha: G plus G. ISBN 80-86103-26-9.
- [2] ŠTIČKA, M., O. CÍSAŘ, T. KRAMÁR, A. KRnáČOVÁ, P. KRÍŽ, O. KUŽÍLEK, D. ONDRÁČKA, Z. PISKOVÁ, J. POHL, H. SVATOŠOVÁ, J. ŠMIDMAYER a O. VYCHODIL, 2008. *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě*. Praha: Transparency International - Česká republika. ISBN 978-80-87123-04-1.
- [3] BRUNETTI, A., G. KISUNKO a B. WEDER, 1997. *Credibility of Rules and Economic Growth – Evidence from a World Wide Private Sector Survey: Background paper for the World Development Report* [online].[vid. 20.1.2013]. <http://ideas.repec.org/p/wbk/wbrwps/1760.html>
- [4] SCHNEIDER, F., 2011. *Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and other OECD Countries from 2003 do 2011*. Linz [online].[vid. 20.1.2013]. Dostupné z: <http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications>
- [5] Mezinárodní organizace Transparency International, *Vývoj indexu CPI*. [online].[vid. 18.1.2013]. Dostupné z: <http://www.transparency.cz>
- [6] Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník. *Automatizovaný systém právních informací* [online].[vid. 12.3.2012]. Dostupné z: Software ASPI-klient pro verzi 13+ pro Windows 98SE/ME/NT4/2000/XP/2003/VISTA/7
- [7] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9.8.2006, sp. zn. Č.j.: 8 Tdo 864/2006. *Automatizovaný systém právních informací* [online].[vid.12.1.2012]. Dostupné z: Software ASPI-klient pro verzi 13+ pro Windows 98SE/ME/NT4/2000/XP/2003/VISTA/7
- [8] Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 70/2002 Sb. m.s. *Automatizovaný systém právních informací* [online].[vid.12.1.2012]. Dostupné z: Software ASPI-klient pro verzi 13+ pro Windows 98SE/ME/NT4/2000/XP/2003/VISTA/7
- [9] Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 43/2009 Sb. m.s. *Automatizovaný systém právních informací* [online].[vid.12.1.2012]. Dostupné z: Software ASPI-klient pro verzi 13+ pro Windows 98SE/ME/NT4/2000/XP/2003/VISTA/7
- [10] Policejní prezidium České republiky, *Úřad služby kriminální policie a vyšetřování* [online].[vid.10.2.2012]. Dostupné z: *Intranet Policejní prezidium České republiky*
- [11] Policejní prezidium České republiky, *Útvar odhalování korupce a finanční kriminality* [online].[vid.10.2.2012]. Dostupné z: *Intranet Policejní prezidium České republiky*